

TOPONIMIA DEPRESIUNILOR SIBIULUI ȘI FĂGĂRAȘULUI, REFLECTARE FIDELĂ A CONDIȚIILOR GEOGRAFICE ȘI ISTORICE

Prof.univ.dr. MIRCEA BUZA
Institutul de Geografie al Academiei Române, București

ABSTRACT: *Toponyms in the Sibiu and Făgăraș Depressions – an accurate reflection of geographical and historical conditions. This sequel to my article on Oikonyms in the Sibiu and Făgăraș Depressions – an accurate reflection of geographical and historical conditions, published in "Geo-Carpathica", X, 10, 2010, enlarges the sphere of a total of 400 place-names, with 158 landforms, 123 water courses, 8 forests and 4 old roads. As the region has friendly geographical conditions it has been inhabited since ancient times. The 293 toponyms analysed in this paper are a faithful reflection of past geographical historical and social events in the region. Thus, 96 names designate landforms and running waters, 58 stand for vegetation, 18 for the fauna, 28 for land-use practices and 10 for people's occupations; 14 recall historical and social-life events and 4 old roads. Most of them (257) are of Romanian origin, having been given by the native population of the region, who has been living here from oldest times. A few toponyms originate from Old Slav (14), Hungarian (11), German (10) and Thraco-Getae-Dacian (1). But for some exceptions, dating to the remote past when the Hungarian administration had replaced Romanian and German toponyms by Magyar ones, or to the near past when Romanian names were substituted for some German ones, the basic name-stock in the Sibiu and Făgăraș Depressions has not been substantially changed. In a view of the above, it is our duty to undertake a careful study and offer the most reliable geographical historical and linguistic explanation of the reality on the ground.*

Keywords:: *toponymy, geographical environment, historical, linguistic origin, Transylvania*

1. Aspecte generale

Lucrarea de față reprezintă o continuare a articolului subsemnatului, intitulat *Oiconimele din depresiunile Sibiului și Făgărașului – reflectare fidelă a condițiilor geografice și istorice*, apărut în "Geo-Carpathica", X, 10, 2010, datorită faptului că în cele două depresiuni, intens locuite, există un număr total de 400 de toponime. Acestea sunt reprezentate prin 107 oiconime (nume de localități), alături de care se întâlnesc 158 oronime (nume de forme de relief), 123 hidronime (nume de ape), 8 hileonime (nume de păduri) și 4 odonime (nume de drumuri vechi).

Ca urmare a condițiilor geografice favorabile, această regiune a fost populată din cele mai vechi timpuri, aici descoperindu-se vestigii din neolitic, epocile bronzului și fierului (La Thène), daco-

romană, precum și feudală timpurie (Boamfă, 2007). De asemenea, o serie de toponime românești din fondul lexical dacic și latin atestă aici existența unei numeroase populații românești, iar cele de origine slavă veche prezența unor grupuri de slavi veniți în secolele VII și VIII, care s-au contopit cu autohtonii și au fost asimilați complet până în secolele IX-X (*Istoria Românilor*, I, II). Ulterior, în secolele X și XI regii Ungariei cuceresc Transilvania locuită de români, căutând să o administreze după sistemul feudalității de factură apuseană.

În acest sens ei ocupă locurile cele mai favorabile și aduc la mijlocul secolului al XII-lea coloniștii germani, numiți sași, pe care îi așează cu precădere în sudul Transilvaniei, unde se afla *Fundus Regius* (Domeniul Regal), și cărora li se acordă o serie de privilegii, primind terenuri întinse atât de suprafețe agricole, cât și pășuni,

fânețe și păduri. Aceștia și-au format la sfârșitul secolului al XV-lea așa-numita *Universitas Saxorum* (Universitatea Săsească), un organ administrativ, juridic și politic, care își extindea competența asupra tuturor locuitorilor "Domeniului Regal" locuit de sași și care se afla sub conducerea unui comite al sașilor cu sediul în Sibiu. Regele a avut rolul principal și în instituirea Universității Săsești, Matei Corvin, confirmând în 1486 acest lucru în Diploma Andreană. Ca urmare a acestei conviețuirii, în Depresiunile Sibiului și Făgărașului se întâlnește o bogată toponimie, care reflectă în mod fidel coabitarea seculară a populației românești cu cea germană și maghiară.

În funcție de importanța pe care o dețin așezările umane și de faptul că oiconimele prezintă o serie de particularități specifice, considerăm că este indicat să fie analizate cu precădere oiconimele, deoarece o serie de denumiri sunt de origine străină, datorită condițiilor istorice și sociale din evul mediu de pe teritoriul Transilvaniei. Acest lucru se întâlnește și în alte regiuni din Europa și a fost formulat ca un principiu unanim acceptat în toponimie, de lingvistul elvețian Mayer-Lübke (1901, p. 203), care spune că: "Într-o regiune oarecare, unde se știe că peste populația băștinașă a venit și s-a stabilit cândva o populație cuceritoare, numele de localități provin aproape întotdeauna din limba acesteia din urmă (cea cuceritoare), în timp ce numele geografice de pe întinsul moșiei fiecărei localități își au originea în limba populației cucerite".

În final menționăm că etimologia tuturor toponimelor a fost preluată din lucrările toponomaștilor lingviști și istorici, citați la bibliografie, cu precădere a celor elaborate de W. Scheiner (1926), G. Kisch (1929), I. Iordan (1963), E. Petrovici (1970), V. Frățilă (1999) etc.

Totodată, pentru o mai bună sistematizare a acestora, am adoptat clasificarea întocmită de I. Conea (1960, p.71), întemeietorul toponimiei geografice românești, în cazul de față deosebindu-se 8 categorii, și anume:

1. Oronime, hidronime etc. care arată forma și unele particularități ale reliefului;
2. Oronime, hidronime etc. care se referă la apele curgătoare sau stătătoare în apropierea cărora s-au format;
3. Oronime, hidronime etc. care au luat naștere în legătură cu vegetația (fitonime);
4. Oronime, hidronime etc., care se referă la faună (zoonime);
5. Oronime, hidronime etc. care se referă la despăduriri și la modul de utilizare a terenurilor;
6. Oronime, hidronime etc. care sunt legate de ocupațiile locuitorilor;
7. Oronime, hidronime etc., care evocă mărturiile istorice;
8. Oronime, hidronime etc. cu originea în antroponime, respectiv care provin de la numele unui proprietar sau a unor comunități locale.

2. Oronime¹

2.1. Oronime care arată forma și unele particularități ale reliefului

- **De origine română:** *Capul Dealului, Capul Piscului, Câmpul Larg, Câmpul Mare, Câmpul de Sus, Coasta Gloderului, Coasta Greșilor, Coasta Răstoacei, D. Coastei, D. Curmătura, Dealul Frumos, Dealul cu Humă, Dosul Măgurii, Durduiș "Puternic înclinat", D. Fundăturii, D. Glimeii "Gâlma, dâmbul", D. Glodului, D. Gropila Mare, Gruii Lupului, Gruii Văcarului, D. Gruului, D. Gruiriile, D. Gura Sacului, Gura Văii, În Coastă, În Dunga Dealului, Între Vâlcele, Între Viroage, La Luncă, La Mese "Teren neted", D. Măgura, Măgura Vadului, Măgurea, Măguricea (Depr. Făgărașului), Măguricea (Depr. Sibiului), D. Măgurele, Ostrov, Pe Funduri, Piscul, D.*

¹Pentru a se evita o serie de repetări, la toponimele compuse s-au folosit următoarele prescurtări: Cp. = Câmpul, D. = Dealul, Depr. = Depresiunea, L. = Lacul, P. = Pârâul, Păd. = Pădurea, V. = Valea.

Piscurile, D. Podurile, Cp. Prundul Fetelor, Cp. Prundul de peste Gârlă, Râpa Roșie, D. Sărătura, Cp. Șesul Orașului, D. Tinoasa.

- **De origine slavă:** *D. Obreji "Deal înalt și sterp", D. Stermina "Loc abrupt".*

- **De origine maghiară:** *Cp. Săcădate "Ruptura".*

- **De origine germană:** *La Hulă "La Deal".*

2.2. Oronime care se referă la apele curgătoare sau stătătoare în apropierea cărora s-au format

- **De origine română:** *D. Fântânele (Depr. Făgărașului), D. Fântânele (Depr. Sibiului), D. Mlaca, D. Mlăcile, Vadul Fetelor, Valea Întinsă, Valea Veche.*

- **De origine slavă:** *D. Scoreiu "Repedele".*

2.3. Oronime care au luat naștere în legătură cu vegetația (fitonime)

- **De origine română:** *D. Arinii lui Vrabie, D. Bercul "Dumbrava, păduricea", D. Bercul Florilor, D. Bungetul "Pădure deasă și întunecoasă", D. Călinișul "Călin = arbust sălbatic", D. Crângul, D. Crângului, D. Dumbrava (Depr. Făgărașului), D. Dumbrava (Depr. Sibiului), Dumbrăvița "Locuri ce amintesc de pădurile de stejar existente odinioară aici", În Ciungi "Copaci cu crengile tăiate", D. La Stejari, Cp. Mărăcinile Bune, D. Mesteacăn, Pe Crâng, Pe sub Teiș, D. Pleșu "Lipsit de vegetație", D. Poiana Mare, Cp. Poiana Narciselor, D. Poiana Seacă, D. Poienile, Cp. Pusta, Cp. Pusta Unghiului, D. Răzorul Curpenilor, D. Sterp, D. Spinilor, Sub Pleșe, D. Teișului, D. Tufa de Jos, D. Ulmilor.*

- **De origine slavă:** *D. Mohu "Mușchi de copac".*

- **De origine maghiară:** *Cp. Mărăjdia Veche "Arinișul".*

2.4. Oronime care se referă la faună (zoonime)

- **De origine română:** *D. Bouriei, D. Corbului, D. Cucului, D. Pleșița Corbului, D. Stârcilor.*

- **De origine maghiară:** *D. Cisnădiei "D. Porcilor sălbatici".*

2.5. Oronime care se referă la despăduriri și la modul de utilizare a terenurilor

- **De origine română:** *D. Arsuri, Cp. Brazda Lungă, D. Bucium "Trunchi de copac", D. Grădina Munteanului, În Capul Varului, Între Hotare, În Porumbiște, La Răzor, La Țarină (Depr. Făgărașului), La Țarină (Depr. Sibiului), D. Lazul Ciocului, D. Lazurile, Cp. Livezile Mari, Cp. Livezile Mici, D. Merilor, D. Mijloacele, D. Răzoare, D. Săpături, D. Viilor.*

- **De origine slavă:** *D. Pojorta "Loc despădurit prin incendiere".*

2.6. Oronime care sunt legate de ocupațiile locuitorilor

- **De origine română:** *D. Cărări, D. Cărbunăriei, D. Cutelor "Gresie de ascuțit", La Putină, La Stână, La Stupini, D. Mălăiș, D. Mori.*

2.7. Oronime care evocă mărturii istorice

- **De origine română:** *D. Cetățuia (Depr. Făgărașului), Cetățuia (Depr. Sibiului), D. Cimitirului, D. Crucea Moinei, D. La Redute, D. La Ruine, D. Secuiesc.*

2.8. Oronime cu originea în antroponime, respectiv care provin de la numele unui proprietar sau a unor comunități locale

- **De origine română:** *Cp. Bălușul, D. Bulitrei, D. Burchii, D. Catrina, Dealul lui Dadiu, Dealul lui Ghip, Gruțiul lui Vlădău, Dealul Grumbac, D. Iași, D. La Eraru, D. La Scul lui Hanț, Cp. Ludei, Măgura Voinii, Cp. Moara Șontii, D. Mejdeni, D.*

Netotului, D. Rezul, D. Sitoii, D. Todiricioaiiei, D. Treiște, D. Țoangla, D. Unghiul Cornii, D. Ureșii.

- **De origine germană:** *D. Caleberg "Dealul lui Kale", D. Valenberg "Dealul lui Walen".*

3. Hidronime

3.1. Hidronime care arată forma și unele particularități ale apelor sau derivă de la formele de relief pe lângă care curg

- **De origine traco-geto-dacă:** *Olt.*

- **De origine română:** *V. Aurie, Balta Mare, V. Creață, P. Crețul, Găvanul, Gârlețul, Glodul, Iazul, Luncșoara, Pârâul, Puturosul, Recea, Râul Mare, Sărata, V. Sărății, Scurta, Seaca, Secșoara, P. Strâmb, V. Strâmbă, Valea între Dealuri, Valea Lungă, Valea Mare, Valea Moale, Valea Muntelui, Valea Neagră, Valea Veche, Vâlcioara, Veneția "Valea Vânăță", Venețioara.*

- **De origine slavă:** *P. Scorei "P. Repede", L. Scorei.*

- **De origine maghiară:** *Sebeș (P. Repede) (com. Mândra), Sebeș (com. Turnu Roșu), Seviș < Sebeș (or. Cisnădie).*

- **De origine germană:** *Trinkbach "Pârâul cu apă de băut".*

3.2. Hidronime care au luat naștere în legătură cu vegetația (fitonime)

- **De origine română:** *Bungetul "Pădure deasă și întunecoasă", Copăcelul, V. Dumbrava, L. Dumbrava, Dumbrăvița "Amintesc de existența odinioară a unei păduri de stejari aici", Făgărășelul "Pădure mică de fag", Păstaia, V. Răchiții, V. Rogozului, V. Sălciilor, V. Teișului, Trestia.*

- **De origine slavă:** *Breaza "Pârâul cu mesteceni", Cibirul "Râul cu corni, cu sângeri", Racovița "Pârâul cu raci", Racovicioara, Sadul "Râul ce trece pe lângă grădini".*

- **De origine maghiară:** *Mărăjdia "Valea cu aluni", Arpașul "Valea cu orz", Arpășelul.*

3.3. Hidronime care se referă la elemente de faună (zoonime)

- **De origine română:** *Boicioara < Boița, Corbul Ucei, Corbul Viștei, Hurezul, V. Lupului (Depr. Făgărășului), V. Lupului (Depr. Sibiului), V. Știuca Mare, V. Ursoaia, P. Vitelor.*

- **De origine maghiară:** *V. Cisnădiei "V. Porcilor sălbatici".*

- **De origine germană:** *V. Porumbacu "V. Păstrăvilor".*

3.4. Hidronime care se referă la despăduriri și la modul de utilizare a terenurilor

- **De origine română:** *V. Caselor, V. Gardului, V. Mierii, V. Podului, V. Săpunului, V. Stupului, V. Șura Mică, V. Tocilelor < V. Tochilelor < V. Topirii cânepii, V. Varului.*

- **De origine slavă:** *V. Pojorta "Loc despădurit prin incendiere".*

3.5. Hidronime care evocă mărturii istorice sau se referă la diferite aspecte de viață socială credințe populare

- **De origine română:** *Hotarul, Netotul "Holteul", Sâmbăta "Semnificație religioasă prin care unii creștini țineau duminica în ziua de sâmbătă".*

- **De origine slavă:** *Gridul "Sentinela".*

- **De origine maghiară:** *Șercaia "Balaurul", Șercăița.*

- **De origine germană:** *Șinca "Cârciuma".*

3.6. Hidronime cu originea în antroponime, respectiv de la numele unui fost proprietar sau al unei comunități

- **De origine română:** *Albota, Bălușul, Berivoiul, Cârțișoara, V. Dejanilor, Dobrila, Drăgușul, V. lui Cindrel, V. lui Ciobanu, V. Comanei, V. Comorilor, Gostaia, V. Moașei "Bunică" fem. de la Moș, Laița, Lisa, Lișcovul, Lușșă, Marculi, Mândra, Mârșă,*

V. Micului, Opatul, P. Lui Ion, Plevoaia, V. Plopilor, Rusciorul, V. Săvestrenilor, Ucea, Ucișoara, Urășea, V. Viștea, L. Viștea, L. Voila, Zâmbrița.

- **De origine germană:** P. Avrig, L. Avrig, P. Dridif, L. lui Binder.

4. Hileonime (nume de păduri)

4.1. Hileonime care arată forma și unele particularități ale reliefului

- **De origine română:** Păd. Dosul Lacului.

4.2. Hileonime care au luat naștere în legătură cu vegetația

- **De origine română:** Dumbrava (Cârțișoara), Dumbrava Sibiului, Dumbrava Vadului, Tufari.

- **De origine slavă:** Păd. Mohu "Mușchi de copac".

4.3. Hileonime cu originea în antroponime sau de la localitatea din apropiere

- **De origine română:** Păd. Burchii, Păd. Popii.

4.5. Odonime (nume de drumuri)

- **De origine română:** Calea Ludișorului, Calea Mlăcilor, Calea Muntelui, Calea Pietroasă.

5. Concluzii

Toponimia analizată acum, respectiv oronimele, hidronimele, hileonimele și

odonimele din Depresiunile Sibiului și Făgărașului, reprezentate prin 293 nume de locuri, reflectă fidel atât aspectele geografice, cât și o serie de mărturii istorice și sociale, ce s-au petrecut odinioară în această regiune. Ca urmare, predomină toponimele care arată forma și particularitățile reliefului și a apelor curgătoare, reprezentate prin 96 nume de locuri. Acestea sunt urmate de toponimele care au luat naștere în legătură cu vegetația – 58, cu fauna – 18, precum și de cele referitoare la modul de utilizare a terenurilor – 28 și la unele ocupații ale locuitorilor – 10. Deși în număr mai redus, sunt prezente și toponimele care evocă mărturii istorice și cele care se referă la diferite aspecte de viață socială – 14 și la existența unor drumuri vechi – 4. În acest sens sunt numeroase și toponimele cu originea în antroponime, care provin de la numele unui proprietar sau a unor comunități locale – 65.

Majoritatea toponimelor sunt de origine română, respectiv cele date de populația care a utilizat această regiune din cele mai vechi timpuri și cuprind 257 nume de locuri. Alături de acestea se întâlnește un număr redus de toponime de origine slavă veche – 14, maghiară – 11, germană – 10, precum și traco-geto-dacă – 1. Cu mici excepții, când în trecutul mai îndepărtat unele toponime românești și germane au fost înlocuite cu toponime maghiare, impuse de administrația maghiară, sau în trecutul apropiat, când unele toponime germane au fost înlocuite cu altele românești, fondul principal al toponimiei Depresiunilor Sibiului și Făgărașului nu s-a modificat profund, iar obligația noastră este să-l studiem cu atenție și să dăm cea mai corectă explicație, atât din punct de vedere geografic și istoric, cât și lingvistic.

BIBLIOGRAFIE

1. Boamfă, I. (2007), Țara Oltului – studiu de geografie istorică cu privire specială asupra relațiilor cu toponimia, Edit. Fundației AXIS, Iași.
2. Bolocan, Gh. (1975), *Stratificarea în toponimie*, Limba română, 14, București.
3. Buza, M. (2002), *Originea toponimiei majore a județului Sibiu în scopul utilizării corecte a activităților turistice*, Geo-Carpatica, II, 2, Sibiu.

4. Buza, M. (2002), *Toponimie geografică românească*, Edit. Univ. „Lucian Blaga”, Sibiu.
5. Buza, M. (2010), *Oiconimie din depresiunile Sibiului și Făgărașului – reflectare fidelă a condițiilor geografice și istorice*, Geo-Carpathica, X, 10, Sibiu.
6. Conea, I. (1960), *Toponimia. Aspectele ei geografice*, Monografia geografică a R. P. Române, I, Geografia fizică, Edit. Academiei Române, București.
7. Frățilă, V. (1999), *Toponimie slavă în Valea Târnavelor*, Studii lingvistice, Edit. Excelsior, Timișoara.
8. Iordan, I. (1963), *Toponimia românească*, Edit. Academiei, București.
9. Janitsek, E. (1969), *O clasificare în microtoponimie: nume topice românești de origine maghiară*, Studii și materiale de onomastică, Inst. de Lingvistică, Filiala Cluj, Edit. Academiei Române, București.
10. Kisch, G. (1929), *Siebenbürgen im Lichte der Sprache*, Palaestra, 165, Leipzig.
11. Meyer-Lübke, W. (1901), *Einführung in das Studium der Romanischen Sprachen*, Ed. 1-a, Heidelberg.
12. Petrovici, E. (1970), *Studii de dialectologie și toponimie*, Edit. Academiei Române, București.
13. Russu, I., I. (1981), *Etnogeneza românilor. Fondul autohton traco-dac și componenta latino-romanică*, Edit. Științifică și Enciclopedică, București.
14. Scheiner, W. (1926), *Die Ortsnamen im mittlern Teile des südlichen Siebenbürgens*, Balkan-Archiv, II, Leipzig.
15. Suciu, C. (1967), *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, I, II, Edit. Academiei, București.
16. Wagner, E. (1977), *Historisch-statistisches Ortsnamenbuch für Siebenbürgen*, Studia Transilvanica, 4, Böhlau Verlag, Köln-Wien.
17. *** (1913-1998), *Dicționarul limbii române* (DLR), Librăriile SOCEC, Tipografia „Universul”, Edit. Academiei Române, București.
18. *** (1969), *Istoria limbii române* (ILR), Edit. Academiei R.S. România, București.
19. *** (1998), *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX), Ediția a II-a, Coord. I. Coteanu, Luiza Seche, M. Seche Edit. Univers enciclopedic, București.
20. *** (2001), *Istoria Românilor*, I, *Moștenirea timpurilor îndepărtate*, Coord. M. Petrescu-Dâmbovița, Al. Vulpe, Edit. Enciclopedică, București.
21. *** (2001), *Istoria Românilor*, II, *Daco-romani, romanici, alogeni*, Coord. D. Protase, Al. Suceveanu, Edit. Enciclopedică, București.
22. *** (2001), *Istoria Românilor*, III, *Genezele românești*, Edit. Enciclopedică, București.
23. *** (2008, 2009), *Dicționarul geografic al României*, I, II, Coord. M. Buza, L. Badea, Ș. Dragomirescu, Edit. Academiei Române, București.